

Лабенко О.В.,* Чередниченко А.**

ПРОБЛЕМА МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

The authors deal with the problems of interaction of cultures within multiethnic polycultural states illustrated by the USA. It must be emphasized that the problem of adoption and preservation of cultural environment, ethnical identity, and regulation of ethnic structure of population remain the key point in the world of total globalization.

Культура є могутнім фактором соціального розвитку суспільства, тому її проблеми набувають сьогодні першорядного, власне кажучи, ключового значення. Таким чином, досвіт, накопичений людством протягом соціокультурної історії, надає суспільству неоціненну допомогу в розв'язанні проблем культури на сучасному етапі його перетворення. Культура відіграє надзвичайну роль у формуванні і зміцненні громадянського суспільства, розкритті творчих здібностей людей, поглибленні демократії та побудові правової держави. Культура впливає на всі сфери людської життєдіяльності, як суспільної так і індивідуальної.

Особливе місце в соціальному житті людини займають питання освоєння культурного середовища, та проблеми, пов'язані з досягненням високої якості створення та прийняття культурних цінностей.

Вже сформовані реалії сучасного світу призвели до перелому свідомості людей. Тому їх погляди не обмежуються у свідомості датами народження і смерті. Вони спрямовані до більш глибокого виходу за межі свого життя.

Проблема взаємодії культур властива всім багатонаціональним суспільствам. Міжнаціональні конфлікти, що виникають у межах однієї держави підтверджують актуальність проблеми взаємодії між національностями та між культурами у межах багатонаціональних, полікультурних державних утворень.

Сьогодні в умовах глобалізації ця проблема набуває нового оберту. Процеси економічної, політичної та культурної глобалізації впливають на всі аспекти життєдіяльності людства. Як результат – розширюються контакти між державами, активізуються міграційні явища, які вносять зміни до етнічного складу населення більшості країн світу. Все це спричинило проблеми, які постали перед людством: міжетнічне спілкування, етнопонаціональні стосунки, соціальна злагода, безпечне середовище проживання. Проблема мультикультуралізму об'єднує в собі різні концепції та пошуки відповідей на питання, що постали перед всією світовою спільнотою [1].

Особливо важливою ця проблема виявилася для Америки. Після трагічних подій на початку XXI століття став очевидним той факт, що світ «змінився». Це викликало необхідність позачергового перегляду сталих підходів не лише в політико-практичній сфері, а й в області теорії.

* викладач кафедри англійської мови гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка

** викладач кафедри англійської мови гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Поряд із політичними парадигмами починають підлягати сумніву і концепції в сфері теорії культури. Місце деяких із них в науці, яке вони займали протягом усього ХХ століття постійно зміщується. Питання, які вирішуються в межах проблеми мультикультуралізму, сьогодні висувуються на перший план. Маючи високе значення для американської наукової думки протягом всієї історії існування Сполучених Штатів Америки, на даному етапі вони активуються у світовому масштабі. Центральною темою сучасного американського політичного дискурсу стає проблема самовизначення в умовах взаємодії культур.

У сучасній світовій дійсності спостерігаються вельми суперечні процеси: тенденція до глобалізації, прагнення до об'єднання культур з одного боку, та схильність до локалізації, відособлення, з іншого.

Подібні явища представляють собою відображення «через століття» на більш масштабному рівні процесів, що стали невід'ємною частиною такого багатокультурного суспільства, як Сполучені Штати. Те, з чим зіткнувся світ, увійшовши у третє тисячоліття, є проблема, рішенням якої американські дослідники займаються протягом тривалого часу.

Первинне існування для американської наукової свідомості проблеми буття великої кількості культур у межах єдиної держави, співвідношення їх у рамках єдиної соціально-політичної цілісності породжує виникнення чисельності концепцій.

Перш за все треба зазначити, що термін «мультикультуралізм» з'явився в 60-х роках ХХ ст. в Канаді для визначення стану етнокультурної, расової, релігійної різноманітності країни, коли в межах однієї держави існують різні етнокультурні, конфесійні та інші утворення, які мають право на публічну презентацію та збереження своїх власних рис, способу життя, продиктованого культурною специфікою.

В наш час зацікавленість проблемою мультикультуралізму пов'язана з тим, що культурні відмінності в суспільстві, особливо в формі держави, не тільки не зникають або згладжуються, а навпаки, виявляють тенденції до наростання.

Витоки появи проблеми мультикультуралізму закладені у дослідженнях міжкультурних взаємодій, що проводилися в американській культурантропології та загально філософській думці ХІХ – першій половині ХХ століття. Передумови до виникнення цієї проблеми з'являються в дослідженнях американських культурантропологів, які займалися проблемою культурного релятивізму. Питання взаємовідношення культур, рас, етносів; критика ієрархічного сприйняття культур знаходить відображення у працях, листах та виступах Р.В.Емерсона, який стояв на позиції рівноцінності етносів та культур. Значний вплив на формування проблеми мультикультуралізму виявили результати досліджень, що проводилися американською школою історичної етнології Ф.Боаса, психологічною школою (М.Мід, Дж. Хонігман), де відбувся кардинальний перегляд поглядів на роль та значення етнокультурних груп [2].

США представляють собою виключний приклад співіснування великої кількості культур в єдиному культурному просторі. Хоча слід зазначити й ті обставини, що культурна багатоукладність Америки відрізняється від багатоукладності європейських культур перш за все тим, що у США жоден штат не належить виключно одній етнічній групі, а представляє собою утворення з чисельності співіснуючих етнічних спільнот. Як мультикультурна держава США, згідно моделі «плавильного котла» (melting pot), розглядалася як «сплавлювання» англосаксів – етнокультурної основи американської нації – та різноманітних груп іммігрантів; при цьому етнокультурогенетичному змішанні акцентувалося збереження та переважання англосаксонської домінанти. Проте, починаючи з середини 60-х років ця програма поступається місцем ідеології мультикультуралізму [3]. Передумовою формування програми мультикультуралізму явилася «революція» громадянських прав, в рамках якої було прийнято «Акт про громадянські права» 1964 р., що послабив в цілому англосаксонську домінанту в США, а також «Імміграційний Акт» 1965 р., що відкрив до-

рогу в США величезному притоку іммігрантів з країн «третього світу» [4]. Д. Нейсбіт у праці «Мегатренди», розглянув основні тенденції розвитку американського суспільства, звернув увагу на внутрішню міграцію та імміграцію як на основні причини необхідності ідеології мультикультурного суспільства. Досвід привнесеного етнічного та культурного різноманіття не лише не суперечить культурі мейнстріму, але й, вписуючись у її контекст, збагачує, насичує її систему цінностей [5]. Асиміляційні механізми у вигляді масової культури, мови, політичної системи та системи освіти утворюють те базове соціальне підґрунтя, на основі якого укріплюються та укорінюються етнокультурні відмінності, що не суперечать типовому «американському способу життя». У мультикультурній політиці США виразно читається тенденція приєднання іммігрантів до цінностей американського суспільства. В той же час прийняття політики мультикультуралізму свідчить про відсутність бажаної етнокультурної гомогенності американського суспільства, про формування додаткових механізмів стримування етнічного та расового екстремізму. Н. Глейзер зазначив, що основна проблема у створенні єдиної американської нації – це американці африканського походження, а точніше кажучи історичні корені складних взаємовідносини між чорношкірими та білими американцями, що саме, стали причиною політики мультикультуралізму «інтеграції без асиміляції». Починаючи з другої половини ХХ сторіччя, неабияке зростання чисельності іспаномовних американців та американців азійського походження змінює загальну картину співвідношення етнокультурних одиниць у мультикультурній країні, згладжуючи колишню процентну перевагу англосаксонського населення. Проте, існують певні відмінності між множинністю наявних культур та багаторазовістю повторення культурних відмінностей при якому мультикультурна політика визначає міру і ступінь припустимого культурного різноманіття, обмежуючи надмірність інокультурних компонентів, які можуть спричинити подрібнення, сегментацію культурного поля, що первісно являло собою колаж привнесених культурних форм. Частково ілюстрацією до мультикультурного суспільства є концепція мімофонду, «культурного бульйону» в якому міми, найдрібніші одиниці передачі культурного спадку, по аналогії з генами, перебувають у стані постійної мутації; єдиною запорукою виживання окремого міма є його психологічна привабливість. З цієї точки зору політика американського мультикультуралізму піддає цензурі культурне різноманіття, роблячи вибір на користь множинності, що вписується у контекст мейнстріму [6].

Сьогодні, коли культури тісно взаємодіють між собою, а ЗМІ дають людям можливість бути в курсі справи глобальних та місцевих подій, слід очікувати, що дискурс мультикультуралізму зазнає важливих змін. Позитивні характеристики мультикультуралізму – громадянське рівноправ'я, стабілізація етнічного складу населення країни, відмова держави від втручання у справи етнічної ідентифікації, дотримання правил толерантної поведінки – мають право на більш глибоке вивчення.

Література

1. Глобализация и мультикультурализм. Отв. ред. Н.С. Кирабаев. – М.: РУДН, 2005.
2. Борисов А.А. Мультикультурализм: Американский опыт и Россия. / Мультикультурализм и этнокультурные процессы в меняющемся мире: Исследовательские подходы и интерпретации. Под ред. Г.И. Зверевой. – М.: Аспект Пресс, 2003.
3. Bernstein R Dictatorship of Virtue. Multiculturalism and The Battle for America is Future. – NY, 1994.
4. Борисов А.А. Американские консерваторы и мультикультурализм. Автореферат к.и.н. – Пермь, 2000.
5. Нейсбит Д. Мегатренды. – М.: ООО «Изд-во АСТ»; ЗАО НПП «Ермак», 2003.
6. Глейзер Н. Мультиэтнические общества: проблемы демографического, религиозного и культурного разнообразия. – Этнографическое обозрение, 1998, № 6.